

Henna Leskelä

Kuolinilmoitusten kertomaa

Härmed tillkännagifves att... Vietin taannoin paljon aikaa kalmojen parissa, sillä päädyin jostain syystä valitsemaan pro gradu -työni aiheeksi kuolinilmoitukset. Tutkimusaineistoni koostui Suomen suurimmassa ruotsinkielisessä sanomalehdessä Hufvudstadsbladetissä (Hbl) julkaistuista kuolinilmoituksista. Vertailin vuosien 1910, 1960 ja 2010 ilmoituksia saadakseni käsityksen tekstilajin tärkeistä piirteistä ja muutoksista vuosisadan aikana.

Rajasin aineistoa ottamalla mukaan ilmoitukset kunkin vuosikerran maaliskuu-, heinä- ja marraskuulta. Jätin tutkimuksen ulkopuolelle muut kuin ruotsinkieliset ilmoitukset, joita oli jonkin verran etenkin 1900-luvun alun materiaalissa (esim. suomen- ja venäjänkielisiä). Rajauksesta huolimatta aineisto kasvoi melkoisiin mittoihin: puursin gradunteossa lähes 1 000 kuolinilmoituksen parissa.

Selvästi eniten aineistoa kertyi vuoden 1960 vuosikerrasta.

Tekstilajiteoriaa ja tutkimuskysymyksiä

Tarkastelin kuolinilmoituksia tekstilajin näkökulmasta. Tekstilaji- eli genretutkimuksessa painotetaan, että samaan tekstilajiin kuuluvia tekstejä yhdistää ennen kaikkea joko tekstin tavoite tai rakenne. Näitä voi toki tarkastella myös yhdessä, kuten minäkin tein työssäni. Esimerkiksi kuolinilmoitusten malli on melko perinteinen ja vakiintunut, ja ilmoituksen tarkoituksena on tiedottaa kuolemasta ja antaa surijoille keino ilmaista tunteitaan.

Käytin apuna tekstintutkija Ruqaiya Hasanin teoriaa tekstilajin rakennepotentiaalista (*generic structure potential, GSP*). Tässä teoriassa tekstilajin rakennetta selvitetään muun muassa viiden kysymyksen avulla. Omassa

työssäni olennaisia olivat kysymykset ”mitä osia kuolinilmoituksessa voi olla?” ja ”mitkä osat ovat pakollisia?”. Pakollisuus viittaa tässä siihen, mitä osia kuolinilmoituksessa on vähintään oltava, jotta sitä voidaan pitää tekstilajinsa edustajana eli kuolinilmoituksena. Hasanin teoriaa on kuitenkin kritisoitu ehdottomuudesta, ja niinpä minäkin puhuin työssäni *pakollisten* osien sijaan *keskeisistä* osista.

Mitä kuolinilmoitus sisältää?

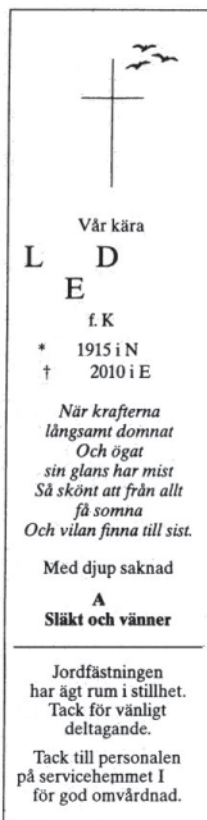
Tutkimukseni perusteella totesin, että kuolinilmoituksessa voi olla seuraavat osat:

- symboli
- epiteetti
- vainajan nimi
- aika- ja paikkatiedot
- muistovärssy
- surijat
- tieto hautajaisista
- kiitos.

Epiteetillä tarkoitetaan tittelä tai jotain muuta vainajan nimeä edeltävää määritettä. Kuovan kuolinilmoituksessa on kaikki edellä mainitut osat: symboli (risti ja linnut), epiteetti (*vår kära*), vainajan nimi, syntymäpäivä- ja paikka sekä kuolinpäivä ja -paikka, muistovärssy, surijat, tietoa hautajaisista ja kiitos (niin osanotosta kuin kuolleen hoidostakin). Nimistä ja päivämääristä on näkyvissä anonyymiyden suojaamiseksi vain alkukirjaimet.

Lähes kaikki aineistoni kuolinilmoitukset sisältävät osat vainajan nimi, aika- ja paikkatiedot sekä surijat. Nimi oli jokaisessa tutkimassani ilmoituksessa, vaikka sitten pelkkä lempinimi tai etunimi koko nimen asemasta. Päädyin tutkielmassani toteamaan, että edellä mainittua kolmea osaa voi pitää keskeisinä siinä, että ilmoitusta todella pidetään kuolinilmoitusgenren edustajana.

Käyttämäni teorian pohjalta voisi siis väit-

Kuolinilmoitus,
Hufvudstadsbladet 2010

tää, ettei kuolinilmoitus ole kuolinilmoitus, ellei siinä ole tietoja vähintään kuolleen henkilön nimestä, syntymä- ja kuolinpäivästä ja mahdollisesti -paikasta sekä suremaan jääneistä läheisistä. Näin ehdoton ei kuitenkaan voi olla: kuolinilmoituksen ilmestymisympäristö sekä ilmoituksen muoto vaikuttavat genren tunnistamiseen. Uskon, että kuolinilmoituksen tunnistaisi lajinsa edustajaksi, vaikka se olisi pelkkä raami, jonka sisällä lukisi esimerkiksi ”Keke”. (Tämän takia nimi onkin kuolinilmoituksen tärkein osa.) Ilmoitusten helposti tunnistettava ulkomuoto vai-

kuttaa siis merkittävästi genren tunnistamiseen.

Kulttuurisia eroja ja muuttuvaa käyttöä

Täytyy kuitenkin muistaa, ettei tutkimustuloksiani voi yleistää koskemaan koko kuolinilmoitusgenreä. Kerron tässä suomalaisessa lehdessä ilmestyneistä kuolinilmoituksista – ja vielä tarkemmin sanoen suomenruotsalaisista ilmoituksista. Erityisen suomenruotsalaisia piirteitä en tutkimistani ilmoituksista löytänyt, sillä se vaatisi perusteellisempaa vertailevaa tutkimusta. Kansallisia piirteitä sen sijaan on havaittavissa vähäiselläkin tutkiskelulla: Ruotsissa kuolinilmoituksissa käytetään, toki lehdestä riippuen, värejä ja paljon enemmän kuvia ristisymbolin tilalla kuin Suomessa. Kiinnostava kysymys on sekin, missä genren raja kulkee? Ovatko vaikkapa suomalaiset ja brittiläiset kuolinilmoitukset samaa genreä, vaikka niiden rakenne ja ulkomuoto eroavat melko paljon toisistaan? Nämä ovat mielenkiintoisia jatko-tutkimuksen aiheita.

Niin kuin alussa kirjoitin, genretutkimus on perinteisesti jakautunut tekstilajin funktion ja rakenteen tarkasteluun. Keskityin omassa työssäni etenkin rakenteeseen, joka taas puolestaan paljasti kuolinilmoituksen muuttumassa olevia käyttötarkoituksia. Vuosikymmenten mittaan kuolinilmoitukseen on tullut lisää osia, mutta samalla tekstin määrä on vähentynyt. Lisäksi teksti on nykyisin huomattavasti katkonaisempaa (ks.

esimerkki) ja ilmoitukset ulkonäöltään ilmeisempiä.

1910:

Tillkännagifves att min ömt älskade dotter N.N. stilla och fridfullt afled i en hjärtbrytande sjukdom i X [ort] den 31 oktober i en ålder af 38 år

2010:

Dipl.ek. N.N. *21.II.1937 † 25.6.2010

Ilmoitusten muuttumassa olevasta tehtävästä kertoo se, että kiitos on hilautumassa osaksi varsinaista kuolinilmoitusta. Aiemmin kuolinilmoitus ilmestyi lähes poikkeuksetta ennen hautajaisia ja erillinen kiitosilmoitus julkaistiin hautajaisten jälkeen. Nykyään yhä useammat ilmoitukset sisältävät hautajaisten jälkeisen kiitoksen muistamisesta ja vainajan hyvästä hoidosta (ks. kuva). Lisäksi ilmoituksista on tulossa entistä yksilöllisempiä vaihtelevine symboleineen, lempinimineen ja monine muistovärssyineen. Tulevaisuudessa sormensa kehitykseen laittanee myös internet ja sen tarjoamat julkaisutavat.

Kirjoittaja työskentelee suomen kielen huoltajana Kielineuvostossa.

Leskelä, Henna 2015: Älskad, saknad. Dödsannonser i Hufvudstadsbladet 1910, 1960 och 2010 ur ett genreperspektiv. Pro gradu-avhandling. Tammerfors universitet. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/198367/GRADU-1452175204.pdf?sequence=1>

Tykkää Kielineuvostosta Facebookissa!